

Raittiuden Ystävät ry:n lausunto tupakka- ja nikotiinipolitiikan kehittämistyöryhmän mietinnöstä

Viite: sosiaali- ja terveysministeriön lausuntopyynnön asianumero (STM/2645/2017)

Sisältö: Lausunnossa otetaan kantaa seuraaviin mietinnön toimenpide-ehdotuksiin:

I Verotus: toimenpide-ehdotukset 1, 2 ja 3.

II Nuorten tupakoinnin aloittamisen ehkäisy: toimenpide-ehdotukset 4, 5, 6 ja 7.

III Savuttomat ympäristöt: toimenpide-ehdotukset 9, 10, 11, 12 ja 13.

IV Tupakkalain alaisten tuotteiden markkinointi: toimenpide-ehdotukset 14, 15 ja 16.

V Tupakoinnin lopettamisen tuki: toimenpide-ehdotukset 17, 18, 19, 21, 22 ja 24.

VI Viestintäkampanjat: toimenpide-ehdotus 25.

VII Matkustajatuonnin rajoitukset: toimenpide-ehdotukset 26, 27 ja 28.

VIII Uusien tuotteiden säätely: toimenpide-ehdotukset 29, 30 ja 31.

IX Toimeenpanon tehostaminen: toimenpide-ehdotus 36.

X Muut toimenpiteet: toimenpide-ehdotus 41.

XI Seurantajärjestelmät: toimenpide-ehdotus 44.

Lausuntoteksti:

Yleisesti

Raittiuden Ystävät ry kannattaa kauttaaltaan tupakka- ja nikotiinipolitiikan kehittämistyöryhmän mietintöä *Tupakka- ja nikotiinipolitiikan kehittäminen* (Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 21/2018). Lausumme erityisesti seuraavista pääkohdista ja toimenpide-ehdotuksista:

I Verotus

1. On välttämätöntä, että tupakkaveron korotuksia jatketaan seuraavilla vaalikausilla niin, että tämänkin toimenpiteen avulla ohjataan tupakkatuotteiden kuluttamisen lopettamiseen ja terveyspoliittisten tavoitteiden saavuttamiseen. On tärkeää, että veronkorotukset mitoitetaan kuluttajien ostovoiman kehitystä suuremmiksi.
2. Lisäksi on välttämätöntä tehostaa toimia, joilla vähennetään tupakkatuotteiden tilastoimatonta kulutusta ja harmaan talouden kasvua sekä lisätään entisestään ikärajavalvontaa, jotta tupakkatuotteiden tilastoidun kulutuksen ohella kyetään vähentämään myös ko. tuotteiden kokonaiskulutusta. Nuuska on tästä varoittavana esimerkkinä, koska sitä käytetään tällä hetkellä laajalti nuorten parissa, vaikka sen myynti on laitonta Suomessa. Nuuska on nikotiiniriippuvuutta aiheuttava tupakkatuote ja vaurioittaa merkittävästi suun limakalvoja ja altistaa syöväälle erityisesti suun, nenän ja nielun alueella.
3. Uudet ja mahdolliset jatkossa käyttöön tulevat tupakkatuotteet (myös nikotiinia sisältämättömät tuotteet) on ehdottomasti määriteltävä tupakkalain alaisiin tuotteisiin ja niitä tulee verottaa samalla tasolla kuin ns. perinteisiä tupakkatuotteita. Tupakkatuotteiden verotulot on tärkeä ohjata sekä tupakoinnin aloittamisen ehkäisyyn että tupakoinnista aiheutuneiden haittojen korjaamiseen. Painopiste tulisi kuitenkin olla ensin mainitussa, jotta kyetään estämään mahdollisimman tehokkaasti lasten ja nuorten tupakointia, ja siten edistämään tulevien sukupolvien savuttomuutta. Valistavan viestinnän kohdentamisessa on huomioitava erityisesti, että tupakointi on suurin väestöryhmien välisten terveyserojen aiheuttaja.

II Nuorten tupakoinnin aloittamisen ehkäisy

4. On erittäin kannatettavaa ja tärkeää muuttaa tupakkalakia niin, että tupakkatuotteita, nikotiinesteitä ja nikotiinia sisältäviä tupakan vastikkeita ei saa myydä tai muutoin luovuttaa, eikä välittää alle 20-vuotiaille. Lisäksi on merkittävää, että myös tupakkatuotteiden maahantuonti- ja hallussapitokieltoa koskeva ikäraja nostetaan myös 20 ikävuoteen. Saavuuden rajoittaminen on yksi keskeisimmistä syistä mm. nuorten alkoholinkäytön vähenemisessä. Siksi on tärkeä nostaa myös tupakkatuotteiden sallittua ikärajaa, koska alkoholin ja tupakkatuotteiden käytönkokeilun ja myöhempi käyttö ovat usein yhteydessä toisiinsa. Toivomme, että tupakkalain alaisten nikotiinia sisältämättömien tuotteiden ostoikäraja nostettaisiin samoin 20 ikävuoteen, koska nämä tuotteet lisäävät osaltaan kiinnostusta myös nikotiinia sisältäviin tupakkatuotteisiin, ja koska ikärajan nosto olisi tällöin yhtenäinen muutos kaikkien tupakkalain alaisten tuotteiden osalta.
5. On tärkeää, että tupakkatuotteiden tunnusomaisten tuoksujen tai makujen kieltä laajennetaan koskemaan kaikkia tupakkatuotteita (myös nikotiinia sisältämättömät tuotteet). Muutos on erityisen tärkeä tupakkatuotteiden houkuttelevuuden vähentämiseksi lasten ja nuorten parissa. Samassa yhteydessä olisi tärkeää päättää tupakkatuotepakkausten yhdenmukaistamisesta eli ottaa käyttöä ns. plain tai standardized packaging -käytäntö. (laajemmin kohdassa 14.)
- 6./7. Kannatamme tupakka- ja nikotiinituotteiden käytön ehkäisyn monipuolista mukaan ottamista osaksi liikunta- ja urheiluseurojen toimintaa sekä kuntien nuorisotyötä. Liikunta- ja nuorisolaikiin säädettävissä avustusperusteissa seurojen ja nuorisotyön toimijoiden sitoutuminen päihitteettömyyteen tulee huomioida avustusehtona. Lisäksi ulkopuolisen tahon, kuten ministeriön, tulee seurata ja valvoa päihitteettömyyden toteutumista liikunta- ja urheiluseurojen toiminnassa sekä kuntien tukemassa nuoriso- ja liikuntatyössä, jotta kyetään toteamaan toiminnan vastuuus ehtoihin nähden.

III Savuttomat ympäristöt

- 9.–12. Järjestömme kannattaa tupakointikieltojen soveltamispykälän (TupL 73 §) muuttamista niin, että se koskee kaikkien tupakkalain alaisten tuotteiden polttamista, kuumentamista tai muunlaista käyttämistä, josta vapautuu ilmaan pienhiukkasia. Savuttomat ympäristöt ovat kaikkiaan tärkeitä lasten ja muiden heikommassa asemassa olevien terveyden ja hyvinvoinnin kannalta. Lisäksi tavoite vastaa vuonna 2015 voimaantullutta lakia ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä (523/2015), joka velvoittaa, että ”ehkäisevässä päihdetyössä tulee kiinnittää huomiota myös muille kuin päihdeiden käyttäjille aiheutuviin haittoihin” (3§).
13. Kannatamme asunto-osakeyhtiölain muuttamista siten, että asunto-osakeyhtiö voi päättää tupakointikiellosta parvekkeilla ja asukkaiden hallinnassa olevissa sisätiloissa yhtiön osakkaiden enemmistöpäätöksellä.

IV Tupakkalain alaisten tuotteiden markkinointi

14. On välttämätöntä, että myös Suomessa otetaan käyttöön kaikkien tupakkalain alaisten nikotiinipitoisten tuotteiden (ml. sähkösavukkeiden nikotiinesteiden ja täyttösäiliöiden sekä niiden vähittäismyyntipakkausten) yhdenmukaisia tuotepakkauksia ja tuotteita koskeva sääntely eli ns. plain tai standardized packaging -käytäntö. Tämä on tärkeää erityisesti tupakkatuotteiden myynnin laskemiseksi sekä tuotteista syntyvien väärin käsitysten ja mielikuvien sekä niiden houkuttelevuuden estämiseksi. Lisäksi on välttämätöntä, että tupakkatuotteiden kaltaisten myrkyllisten ja terveydelle erittäin vaarallisten kulutushyödykkeiden yhteydessä on yksiselitteiset varoitusmerkinnät tuotteiden riippuvuutta, altistusta ja hengenvaarallisuutta aiheuttavista

vaikutuksista. Nämä toimet vähentävät osaltaan koko väestön tupakkatuotteiden kulutusta ja erityisesti nuorten kiinnostusta tupakkatuotteiden kokeiluun.

15.–16. Järjestömme mielestä lasten suojelemiseksi on välttämätöntä, että tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttö otetaan huomioon kuvaohjelmien luokittelussa. Kannatamme kaikkien ohjelmien (elokuvat ja tv-sarjat) sisältöä esittelevien kuvausten (deskriptoreiden) käyttöönottoa, jotta vanhemmat ja alaikäiset voivat tehdä tähän tietoon perustuvan päätöksen ohjelmien katsomisesta. Lisäksi on tärkeää, että kuvaohjelmalain 15§:ään lisätään määritelmä tupakka- ja muiden nikotiinituotteiden käytön näyttämisen haitallisuudesta lapsen kehitykselle mm. päihteitä kohtaan koetun kiinnostuksen aiheuttamisessa.

V Tupakoinnin lopettamisen tuki

17.–18. Toivomme niin tupakka- kuin kaikessa muussakin päihdepolitiikassa moniammatillisen työotteen toteuttamista ehkäisevässä työssä. On erittäin tärkeää, että kaikilla hoitoketjun toimijoilla on tietämystä, rohkeutta ja määrätietoisuutta edistää osaltaan vieroitusosaamista ja tarjota kaikille tupakoiville vieroituspalveluja. Lääkäreiden ja sairaanhoitajien taito ottaa tupakointi ja muut päihdeasiat puheeksi sekä mini-interventiotyö ovat asiassa ensiarvoisen tärkeitä. Kannatamme myös tupakka- ja nikotiinituotteiden käytön lopettamisen toimintamallien sisällyttämistä sosiaali- ja terveystieteiden toimintasuunnitelmiin.

19. Maakuntiin perustettavissa tupakasta vieroituksen yksiköissä on huomioitava järjestöjen ja yhdistysten osaaminen, mm. vertaisuus ja rinnalla tapahtuva tukeminen, sekä yhteistyömahdollisuudet yhdistystaustaisten toimijoiden kanssa.

21. On tärkeää, että työpaikkojen tupakoinnin lopettamisohjelma otetaan mukaan työterveyshuollon kirjalliseen toimintasuunnitelmaan. Samassa yhteydessä on savuttomien työpaikkojen lisäämiseksi tärkeää saada viimeisetkin savuttomuuttaan pohtivat kunnat mukaan *Savuton kunta* -ohjelmaan.

22.–24. Koemme, että sosiaalihuollon ja oppilaitosten työntekijöiden valmiudet päihdeasioiden käsittelyyn on merkittävässä roolissa. Heidän ammattitaitoaan ja valmiuttaan päihdeasioiden käsittelyssä tulee tukea ja kannustaa. Näiden ammattilaisten on kiinnitettävä työssään erityistä huomiota raskaana olevien, alaikäisten ja muiden erityisryhmien tupakointiin.

VI Viestintäkampanjat

25. Järjestömme on toteuttanut 21 vuoden ajan Anna lapselle raitis joulu -kampanjaa ja sen perusteella suosittelemme koko maan kattavaa, vuosia jatkuvaa ja systemaattista kampanjaa myös tupakka- ja nikotiinituotteiden käytön lopettamisen kannustamisessa. Kampanjoinnissa on tärkeä huomioida tupakkatuotteet laajalti, myös mm. nuuska. Lisäksi on tärkeä saada esikuviksi tunnettuja ja raittiita suomalaisia nuoria, kuten urheilijoita, muusikoita ja tubettajia. Toivomme asiassa yhteistyötä järjestö- ja yhdistystoimijoiden, kuten Ehkäisevän päihdetyön verkoston kanssa. Lisäksi toivomme kohderyhmäsegmentointia sekä systemaattista seurantaa ja arviointia osana kampanjatyötä.

VII Matkustajatuonnin rajoitukset

26.–28. Kannatamme esitettyjä matkustajatuonnin rajoituksia tupakkatuotteista aiheutuvien haittojen ehkäisemiseksi. Toivomme Suomen valvovan entistä tarkemmin maamme tupakkalain mukaan maahantuonnissa kiellettyjen nuuskan, purutupakan ja nenänuuskan myyntiä ja maa-

hantuontia. Kannatamme, että rikoslakiin lisätään salakuljetuksen törkeä tekomuoto ja laittomaan tuontitavaraan ryhtymisen törkeä tekomuoto. Lisäksi on tärkeää, että Suomi kiinnittää EU-maiden huomiota ruotsalaisen nuuskan markkinointiin ja myyntiin muissa EU-maissa.

VIII Uusien tuotteiden säätely

29.–31. On tärkeää, että nikotiinia sisältävien tupakan vastikkeiden sääntely mm. tuotteiden ilmoituksenvaraisuuden, vähittäismyyntipakkauksien sekä myynnin ilmoitus- ja luvanvaraisuuden osalta saatetaan samalle tasolle tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden kanssa. Nikotiinia sisältävät tupakan vastikkeet on otettava myös tupakkaverotuksen piiriin. Katsomme tämän johduvan siitä, että muiden kuin perinteisten tupakkatuotteiden suosio on viime vuosina kasvanut merkittävästi. Niiden haitattomuutta terveydelle ei ole kuitenkaan tutkimuksissa osoitettu. Lisäksi ne saattavat lisätä edelleen kiinnostusta ns. perinteisiä tupakkatuotteita kohtaan. Näistä syistä johtuen on kannatettavaa myös, että seuraavan hallituskauden aikana huomioidaan entistä laajemmin kaikkien nikotiinipitoisten tuotteiden haittavaikutukset ja määritellään tupakalainsäädännön muutostarpeet tältä pohjalta.

IX Toimeenpanon tehostaminen

36. Kannatamme, että tupakointikieltojen rikkomisen sanktio muutetaan hallinnolliseksi sanktiomaksuksi kriminalisoinnin sijaan, jotta tupakointikieltojen rikkomistapauksiin voidaan puuttua tehokkaammin ja nopeammin. Työryhmän tavoin toteamme hallinnollisen sanktiomaksun käyttöönottoa tukevan myös se, että vastaava seuraamusmaksu on otettu käyttöön myös vuonna 2018 voimaan tulleessa alkoholilaissa. Näemme tämän muutoksen myös osaltaan ehkäisevän tupakointikieltojen rikkomista ja edistävän lainmukaista toimintaa tupakka-asioissa.

X Muut toimenpiteet

41. Pidämme tärkeänä, että Suomessa otetaan käyttöön tuotevastuuseen perustuva korvausjärjestelmä tupakkasairauksien hoidosta ja tupakan vieroituksesta aiheutuvista kuluista yhteiskunnalle. Tupakkayhtiöiden tulee vastata aiheuttamistaan haitoista sekä yksilöille, tupakkatuotteiden käytön vuoksi sairastuneiden tai kuolleiden omaisille sekä laajemmin koko yhteiskunnalle.

XI Seurantajärjestelmät

44. THL:n resurssien varmistaminen myös tupakka- ja nikotiinipolitiikan ohjaus-, seuranta- ja asian tuntijatehtäviin on ensiarvoisen tärkeää. Sen lisäksi on tärkeää turvata järjestöjen ja yhdistysten päihteidenkäytön vastaisen työn rahoitus. Kansalais- ja vapaaehtoistoimintaan perustuva valtakunnallinen yhdistystoiminta tukee maamme asukkaita elämän ongelmatilanteissa ja kannustaa terveyden ja hyvinvoinnin vaalimiseen mm. tupakkatuotteiden ja yleensä päihteiden käytön lopettamisessa. Lisäksi tulee varmistaa riittävät resurssit tupakka- ja yleensä päihdetutkimukseen THL:ssa, yliopistoissa ja muissa alan tutkimusta tekevissä laitoksissa. Kannatamme kansainvälisen International Tobacco Control (ITC) Project -seurantajärjestelmän soveltuvaa huomioimista myös suomalaisen tupakkapolitiikan arvioinnissa ja kehittämisessä. Kaikkiaan yhteiskunnan valvonnan ja lainsäädännön tulee tukea kansalaisten terveyttä ja hyvinvointia edistävää tupakka- ja muuta päihdepolitiikkaa.